

Mari ansambluri în festivalul enescian (I)

(Costin Popa – 1 septembrie 2021)

În grele condiții se desfășoară ediția jubiliară, a XXV-a, a tradiționalelor întâlniri muzicale internaționale marcate de numele marelui George Enescu, de la a cărui naștere s-au împlinit 140 de ani în 2021! Pandemia de coronavirus planează și amenință continuu. Cu atât mai meritorii au fost demersurile organizatorilor, Agenția de Impresariat Artistic ARTEXIM, aflată de trei decenii sub bagheta ultra-profesionistă a directorului său general, Mihai Constantinescu, trei decenii de succese în managerierea unui festival gigant, demn de comparații din toate punctele de vedere cu legendare manifestări similare europene precum Salzburger Festspiele sau BBC Proms. Nu mai trebuie repetate cifrele, doar spicuite. Timp de patru săptămâni, cea mai lungă durată din istorie, la București și în 11 localități din țară are loc parada marilor formații orchestrale simfonice și camerale, a dirijorilor iluștri, a soliștilor instrumentali și vocali de renume, a tinerilor cu majore perspective etc., un total de 3500 artiști români și străini. 37 de lucrări enesciene – o cifră record – fac parte din programe. „Oedipe” lipsește însă. Sacrificiile s-au făcut prin reducerea numărului de locuri puse la dispoziția doritorilor, prin renunțarea la ciclul baroc-clasic de noapte și includerea unor mostre de asemenea muzică în restul programelor. Cât timp *approach*-ul stilistic a fost menținut, poate n-a fost rău, protejând spectatorii de cursele du-te-vino contra-cronometru între săli și, mai ales, de o densitate prea mare de sunet. A dispărut și colorata Piață a Festivalului. În fine, o analiză completă nu se poate face decât la finalul seriei celor paisprezece (!) ediții conduse de Mihai Constantinescu pe parcursul a trei decenii, de acest remarcabil manager aflat acum în prag de pensionare pentru limită de vârstă. Cu evidențieri de uriașe și durabile realizări, dar și cu învățăminte pentru viitor.

Glorie eternă lui George Enescu și festivalului său! Un public avid de muzică bună le dăruiește prinosul său de dragoste și recunoștință, într-o atmosferă incendiară, aplaudând tot timpul prin *standing ovations*, cu un entuziasm de nedescris.

Deschiderea festivalului...

... a fost onorată de Filarmonica George Enescu, cu o orchestră aflată în seară fastă sub bagheta lui Paavo Järvi și cu Sarah Nemțanu, concertmaestru invitat, autoarea unor notabile punctări solo în ultima mișcare a simfoniei de Rahmaninov. La început, Rapsodia română în Re major, op.11 nr.2 a regăsit o viziune analitică, ce a redat succesiunea de cântece și jocuri populare inspiratoare, în tente melancolice, de o tristețe apăsătoare, câteodată, încheiate discret, topite în neant.

A urmat performanța Hilary Hahn, ca solistă a Concertului în re minor op.47 de Sibelius. Are un sunet de vis, protejat de dirijor în timpul efluviilor romantice, pe care le contrapune poetic. Energiile virtuozice ale părții a treia Allegro, ma non tanto au impresionat. Hilary Hahn a iradiat sublimul în Sala Palatului prin cele două bis-uri bachiene, Largo din Sonata a III-a în Do major și Giga din Partita a III-a în Mi major.

Serata inaugurală a fost încheiată de monumentală Simfonie nr.2 în mi minor op.27 de Rahmaninov în care construcția complicată a fost redată printr-o perfectă evidențiere a planurilor de către dirijor, pe deplin înțeles de instrumentiștii bucureșteni. Influențele wagneriene (evident, „Lohengrin”) din partea ultimă Allegro vivace și finalul ceaikovskian au încununat o lectură de mare valoare ce a îngemănat pe parcurs melodică lirică-expresivă cu dramaticul turbulent, într-o alternanță plină de savoare.

Simfoniștii londonezi...

... au avut două apariții de excepțională calitate, conduși de Sir Simon Rattle, aflat la mijlocul mandatului său de director muzical al celebrei formații. A ales pentru prima seară un program Enescu-Stravinski, cei doi măștri aniversați/comemorați în 2021. Clasa componentelor London Symphony Orchestra s-a simțit de la prima atingere de arcuș sau primul sunet al unor alături deja renumite. Poemul simfonic „Isis” de Enescu (orchestrație, Pascal Bentoiu) a fost impregnat de mister oedipian, susținut și de vocalizele impecabile ale sopranelor Corului Academic Radio, pregătit de Ciprian Țuțu.

Prima rapsodie, La major, op.11 nr.1, a încheiat serata, dirijorul propunând astfel un arc enescian care să încadreze două simfonii de Stravinski. Sigur că spiritualitatea care se degajă din rapsodie este mai greu de pătruns în specificul ei românesc, dar tratarea simfonică pe care Sir Simon Rattle a rezervat-o partiturii a oferit o versiune inedită, de ce nu, foarte valabilă. În fond, orice capodoperă poate fi abordată într-o diversitate de viziuni. Dorind să se integreze cât mai adânc melosului enescian, să-l însufle partenerilor de scenă, Sir Simon a eliminat pupitrul și chiar a avansat un pas în mijlocul instrumentiștilor. A atacat primele măsuri cu discreție și subtilitate, a accentuat impulsurile contrastante, atingând explozii paroxistice. Faptul că șeful de orchestră a studiat sursele partiturii mi-a apărut evident cel puțin în intervențiile piculinelor dinspre final, care sunau ca adevărate chiuituri umane în joc.

Simfonia în trei mișcări și cea în Do major de Igor Stravinski au prilejuit consolidarea excelentelor impresii, binecunoscute de altfel, despre instrumentiștii londonezi. Energiile alăturilor, limpezimea partidelor de coarde, puritatea „lemnurilor”, omogenitatea extremă au sedus. Iar bagheta lui Sir Simon s-a dovedit o constructoare detalistă a planurilor melodice atât de diverse, întrețesute alambicat.

În seara următoare, London Symphony Orchestra și șeful său au oferit un program surprinzător de contrastant. Mai întâi lucrarea „Where are you?” pentru voce și orchestră a compozitorului avangardist ceh Ondřej Adámek, născut la Praga în 1979. Un opus a cărui premieră mondială absolută avusese loc în 6 martie 2021 la München, dedicat special mezzosopranei Magdalena Kožená și soțului ei, Sir Simon Rattle. La București, evident, am asistat la prima audiție românească. Merită expusă în fotograme. Succesiunea respectă aproape total realitatea.

Șuierături, vaiete, onomatopee, tânguiești, iarăși șuier (târătoarele puteau fi invidioase), sunete grave „de piept”, toate ale mezzosopranei (o fostă mozartiană diafană), reproduse apoi meritoriul de instrumente, imitații de țipete de păsări, în fine o temă melodică ultra-scurtă cu iz popular, reveniri la onomatopee, câte o notă înaltă bine impostată de artistă dar curmată de suspine, frânturi de vocalize grave, „How are you?”, „It's him”, cuvinte întrerupte de respirații maladive, țipete „albe” pe gamă ascendentă, crescendo paroxistic în *tutti* orchestral, „Where are you?”, strigăt venit

parcă din înfricoșătoare tenebre, după care se amintesc calamități ca „typhoon, earthquake, fire”, se repetă obsedat „Are you in...” (unde, nu ni se spune), vin ecouri din orchestră, din nou disting slove care seamănă a cehă (partitura cuprinde ziceri în multe limbi, greu de identificat), la final, oftaturi ale instrumentiștilor dirijate gestual de solistă. Pot fi cu dublu înțeles. Gata!

În tot acest mozaic expresionist, nu pot să nu remarc încă o dată calitatea sonoră a orchestrei, în scurtele intervenții în *tutti* sau în reproducerile zgomotelor emise de solistă. Ca să se audă mai bine, Kožená avea în dotare un megafon. Ce folos! Amplificarea Sălii Palatului era suficientă și, cu volumul dat la maximum, chiar inducea un brum. Poate făcea și el parte din lucrarea lui Adámek care, fie vorba-ntre noi, putea fi descrisă oricum. Imaginativ.

Noroc că a urmat „Pastorală” beethoveniană, cea de-a VI-a Simfonie în Fa major, op.68, un lux cu London Symphony Orchestra și Sir Simon Rattle. O programare demnă de cele mai renumite săli de concert din lume. Asocierea celor trei nume, al compozitorului, ansamblului și dirijorului face auditoriul să frisoneze. Așa a și fost. Descriptivitatea, plasticitatea, imagistica tranșelor de natură au venit din spiritul lui Sir Simon, el însuși, parcă, un însoțitor al lui Beethoven în adorarea „corolei de minuni a lumii”, ca să-l parafrazez pe Blaga și îndrăznind să-i transfer sintagma în splendoarea universului ambiental. Transpunerea în sunet a venit firesc, cu finețe și rafinamente, mângâieri prin catifea sonoră, sunete eterice, visător, delicat. Dezlănțuirile devastatoare de o maiestruozitate reținută au alternat cu boarea de zefir a unduitoarelor viole, susținute de corzile grave, de o omogenitate stupefiantă. Finalul înălțător a consfințit o versiune reper, vrednică de o gravură discografică.

Am inclus Filarmomica Mării Baltice...

... sub acest titlu de articol, pentru că într-adevăr se îndreaptă către excelență, în pofida tinereții. Dar pasiunea și dăruirea în cânt îi recomandă pe muzicienii aceștia, estonieni, letonieni, lituanieni și din țări adiacente. Au demonstrat-o sub conducerea lui Kristjan Järvi îndeosebi prin citirea eficientă a Simfoniei nr.2 în La major op.17 de Enescu, dar nu numai. În deschidere, dirijorul și-a prezentat propria compoziție, „Aurora” care a dat în mod surprinzător și titlul întregului concert, dorindu-l tematic, ceea ce putea fi contrazis. Numai prima piesă simfonică își motivează numele, printr-o succesiune de imagini programatice, pe alocuri impresioniste, ce evocă peisaje din natură, cu direcționare precisă către aurora răsăritului de soare. (Oare rochiile în nuanțe de oranj ale instrumentistelor nu au sugerat-o?) Conceptual, există o liniaritate a componisticii, primează unisonul, în special al cordarilor, crescendo-urile irump, teme sunt deseori repetitive și evocă, pe alocuri, chiar motive extrem-orientale. În pasajele de forță, se simte nevoia unor rotunjiri în tonul violinelor.

A doua simfonie enesciană a fost marele succes al serii. A început cu aplomb, dinamică a accentelor și aplecare către eliberările de energie. (Atenția trebuie să se îndrepte către acuratețea atacurilor.) Individualități instrumentale bine conturate au ieșit în evidență pe tot parcursul interpretării complexei partituri, cu vârfuri către tobe, timpani, către tubele cu sonorități sumbre și grave sau alămurile tăioase. Finalul pregătit îndelung a regăsit expansivitatea enesciană în desenele melodice contrapunctate de culminații explozive și în *tutti* masiv.

Solista programului oferit de Filarmomica Mării Baltice a fost renumita Maria João Pires, într-o abordare cu multe momente de transparentă a Concertului nr.9 în Mi bemol major K271 pentru

pian și orchestră de Mozart. Intens elegiacă în mișcarea secundă Andantino și lansată virtuos prin perlaturi agile, vijelioase în cea de-a treia Rondo (Presto), artista a urmat intens nuanțele induse de dirijor.

Filarmonica „George Enescu”
(foto Andrei Gîndac)

Hilary Hahn, Paavo Järvi
(foto Cătălina Filip)

Magdalena Kozena
(foto Andrada Pavel)

Maria Kristjan Joao Pires,
(foto Alex Damian)

Sir Simon Järvi
(foto Alex Damian)

Rattle Radio Sopranele Corului Academic
(foto Alex Damian)